

Aleksandra
PIRKMAJER
SLOKAN

POUK LATINŠČINE V
DEVETLETNI OSNOVNI ŠOLI
Osnovna šola s poudarkom na
poučevanju latinščine?

V šolskem letu 2001/02 se latinščine uči več kot 740 slovenskih osnovnošolcev na 14 osnovnih šolah. Med temi jih letos večina poučuje še po osemletnem programu (gl. preglednico 2), v naslednjih dveh letih pa naj bi vse prešle na devetletni program.

Zadnja leta je za fakultativni pouk latinščine v osnovni šoli, posebno še za prvo leto učenja, značilen velik številčni porast. Tako je v letošnjem šolskem letu skupno število učencev v primerjavi z obdobjem 1976-1986, ko je bilo povprečno letno število učencev najmanjše (184), štirikrat večje, kar pa samo po sebi seveda še ne zagotavlja tudi kvalitete pouka.

Problematico pouka latinščine v devetletni osnovni šoli sem omenjala že v lanski prvi številki revije (Keria III-1, str. 69-75). V njenem programu ima latinščina status drugega, izbirnega jezika v zadnjem triletju (od 7. do 9. razreda). Učenje torej traja največ 3 leta (in ne več 4 leta kot v osemletki) po 2 uri na teden (70 ur na leto) in ima maksimalni skupni obseg 210 ur (in ne več 280 ur kot v osemletki). Glede tega naj med šolami ne bi bilo izjem.

Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine

Ime programa zveni morda nekoliko nenavadno, a nazorno povzema njegovo vsebino. Predlagani program bi lahko seveda poimenovali tudi drugače, na primer klasična osnovna šola, področni latinski center ali magnetna šola za latinščino. A za zdaj nas zanima predvsem njegova vsebina.

Ob pripravah na prehod iz osemletne v devetletno osnovno šolo smo na OŠ Prežihovega Voranca presodili, da obseg pouka latinščine v devetletki pomeni zniževanje standardov, ki smo jih že dosegli v času osemletke, torej korak nazaj. Zato smo v šolskem letu 1999/2000 izdelali predlog programa osnovne šole s poudarkom na poučevanju latinščine (avtorja: ravnatelj OŠ Prežihovega Voranca Marjan Gorup in prof. Aleksandra Pirkmajer Slokan). Svoj predlog smo aprila 2000 poslali Ministrstvu za šolstvo in šport, a nam do zdaj še ni odgovorilo.

V predlogu smo Ministrstvu za šolstvo in šport ter Strokovnemu svetu

RS za vzgojo in izobraževanje predlagali, naj se sprejeti predmetnik za devetletno osnovno šolo modificira tako, da se OŠ Prežihovega Voranca in po potrebi tudi drugim osnovnim šolam v krajih, kjer delujejo klasične gimnazije z nadaljevalnim programom latinščine, odobri poseben status osnovne šole s poudarkom na poučevanju latinščine, kjer bi bila latinščina drugi, izbirni jezik od vključno 6. do 9. razreda (in ne le od 7. do 9. razreda). Učenje bi po tem programu trajalo 4 leta po najmanj 3 ure na teden (105 ur na leto) in imelo minimalni skupni obseg 420 ur. Nadaljevalo bi se v programu klasične gimnazije s predmetom nadaljevalna latinščina. Med predlaganim in že sprejetim osnovnošolskim programom obstajajo torej bistvene razlike (gl. preglednico 1).

Preglednica 1

poučevanje latinščine v devetletni osnovni šoli	osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine	splošna devetletna osnovna šola
trajanje programa	4 leta	3 leta
minimalni tedenski obseg ur	3 ure	2 uri
minimalni letni obseg ur	105 ur	70 ur
minimalni skupni obseg ur	420 ur	210 ur
možnost nadaljevalnega programa	klasična gimnazija -nadaljevalna latinščina	klasična gimnazija -pospešeni začetni program

Utemeljitev predloga

Svoj predlog smo med drugim utemeljili z okvirno mednarodno primerjavo klasično-humanistične vzgoje in izobraževanja v starostnem obdobju od 11 do 15 let s poudarkom na stanju v sosednjih državah, z zgodovinskim pregledom statusa latinščine v slovenskih osnovnih šolah in še posebej na OŠ Prežihovega Voranca (gl. tudi Keria III-1, str. 69-75, in Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana, 1999, str. 39-41) ter s priporočili in prispevki racionalne evalvacije osnutka programa. Med drugim smo v predlog zapisali naslednje:

»Za uvedbo osnovne šole s poudarkom na poučevanju latinščine kot posebnega osnovnošolskega programa govori vrsta razlogov. V obdobju intenzivnega spreminjanja vrednot v družbi se zdi, kakor da postaja sedanost samozadostna. Toda tak pogled, naravnani le na sedanost, ne

zajema razvojne dinamike, ne išče v preteklosti in je ne razume ter ne zmore predvidevati prihodnosti. Razvojno gledano zato takšen pogled ni ustrezen.

S tipom šole, v kateri bi bila poudarjena klasično-humanistična vzgoja in izobraževanje, bi želeli doseči predvsem kar najpopolnejši stik s kontinuiteto razvoja vrednot naše civilizacije in tudi slovenskemu učencu v javni šoli omogočiti neposreden stik z njenimi viri.

Klasična gimnazija sicer skuša zajeti del takšne vzgoje in izobraževanja, vendar bo njen učinek neprimerno večji, če bodo začetki tega izobraževanja segli v zgodnejša leta. Po izkušnjah je najprimernejši čas starost 11 let, ker se v tem razdobju začenjajo ustvarjati zametki celostnega pogleda na svet in samega sebe.

Ko se je v petdesetih letih pri nas temeljno spremenilo osnovnošolsko in srednješolsko šolanje in se je posledično reduciralo klasično izobraževanje in vzgoja, je bila dijakom slovenskih šol zaprta pot do samostojnega študija antičnih virov in s tem do lastne poti v razumevanje izhodišč in razvoja naše civilizacije. V času, ko se na številnih področjih humanistike, družboslovja in naravoslovja sodobne teorije v veliki meri naslanjajo na izvire in jih v sodobnem smislu razvijajo, je brez primerne šolanja s klasičnim programom slovenski izobraženec prisiljen segati po prevodih domačih in tujih prevajalcev in razlagalcev in je tako v nekem smislu od njih odvisen. Uvedba programa osnovne šole s poudarkom na poučevanju latinščine bi bila tako pomemben korak k večji intelektualni samostojnosti slovenskih učencev in dijakov, bodočih izobražencev.«

Podatki o programu

Pomembna novost programa je, da smo ga v skladu z izkušnjami zadnjih let začrtali tako, da je prvo leto učenja pripravljalni program. Tudi v osemletki je 5. razred v marsičem šele priprava na učenje. To je posledica dejstva, da je v zadnjih letih iz različnih vzrokov latinščina širšemu krogu ljudi nepoznana do tolikšne mere, da je za uspešno učenje nujno potrebno neko pripravljalo obdobje.

Splošni del

1. Ime programa: Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine.
2. Cilji programa so identični s cilji splošne osnovne šole ter nadgrajeni v duhu klasično-humanistične izobraževalne tradicije in vzgojnih vrednot. Osnovna šola s poudarkom na poučevanju latinščine posreduje znanje in

spretnosti, potrebne za nadaljnje izobraževanje v srednji šoli, tako splošni kakor klasični gimnaziji z nadaljevalnim programom latinščine. Med pogloblitve cilje sodi ponovna vzpostavitev osemletnega učenja latinščine: 4 leta v osnovni šoli s poudarkom na poučevanju latinščine in 4 leta v klasični gimnaziji z nadaljevalnim programom latinščine.

3. Trajanje programa: 4 leta.

Program se deli v dva dela:

- enoletni pripravljalni program (6. razred, starost 11 let),
- triletni program poglobljenega poučevanja (7., 8. in 9. razred, starost od 12 do 15 let).

Vsebinsko obsega enoletni pripravljalni program spoznavanje osnov latinskega jezika ter antične kulture in civilizacije, triletni program poglobljenega poučevanja pa poglobljeno spoznavanje latinske morfologije in osnov sintakse ter antične kulture in civilizacije.

4. Obvezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja so enaki kot sicer v osnovni šoli. Ocena je številčna in vpliva na splošni uspeh.

5. Pogoj za vključitev v pripravljalni program v 6. razredu je uspešno končan 5. razred devetletne osnovne šole. Pogoj za vključitev v program poglobljenega poučevanja v 7. razredu je pozitivna ocena iz predmeta latinščina v 6. razredu.

6. V višji razred napreduje učenec pod enakimi pogoji, kot veljajo sicer za osnovno šolo. Učenec, ki v 6. razredu ugotovi, da v zadnjem triletnju šolanja ne želi nadaljevati učenja latinščine, se lahko izpiše iz tega programa. Učenec konča program, ko uspešno konča 9. razred osnovne šole.

Posebni del

1. Predmetnik predlaganega programa se od predmetnika splošne devetletne osnovne šole bistveno razlikuje po naslednjem:

Predmetnik pripravljalnega programa v 6. razredu vsebuje tudi izbirna predmeta:

- a) latinščina (obvezen izbirni predmet; 2 uri na teden, 70 ur na leto)
- b) antična kultura in civilizacija (obvezen izbirni predmet; 1 ura na teden, 35 ur na leto).

Predmetnik programa poglobljenega poučevanja v 7., 8. in 9. razredu vsebuje tudi izbirna predmeta:

- a) latinščina (obvezen izbirni predmet; 3 ure na teden, 105 ur na leto, skupno 315 ur)
- b) antična kultura in civilizacija (neobvezen izbirni predmet; 1 ura na teden, 35 ur na leto, skupno do 105 ur).

Učenec, ki se odloči za predlagani program, se torej v 6. razredu vpiše v pripravljalni program (70 ur latinščine in 35 ur antične kulture in civilizacije, skupno 105 ur). Nato v 7., 8. in 9. razredu nadaljuje šolanje v programu poglobljenega poučevanja (105 ur latinščine na leto, skupno 315 ur). V kateremkoli razredu zadnjega triletja lahko dodatno izbere tudi predmet antična kultura in civilizacija (skupno 35, 70 ali 105 ur).

Maksimalna zastopanost predmetov latinščina ter antična kultura in civilizacija v štiriletnem programu je torej 525 ur (385 ur predmeta latinščina in 140 ur predmeta antična kultura in civilizacija), minimalna pa 420 ur (385 ur latinščine in 35 ur antične kulture in civilizacije).

Sodoben pouk latinščine je izrazito interdisciplinaren, zato je velik poudarek tudi na medpredmetnih povezavah, kar učenje latinskega jezika in kulture dodatno osmišlja in razširja vsebinski okvir poučevanja latinskega jezika in antične kulture.

2. Učni načrt za predmet latinščina v predlaganem programu je enak novemu, sprejetemu in potrjenemu učnemu načrtu za latinščino v splošni devetletni osnovni šoli v skupnem obsegu 210 ur, obogatenu z jezikovnimi (morfološki in sintaktični) in kulturno-civilizacijskimi vsebinami. Tako je že na tej zgodnji, osnovnošolski stopnji učenja mogoče brati izbrana izvirna besedila antičnih in poznejših avtorjev, kar hkrati omogoča širjenje besednega zaklada in bogatenje kulturno-civilizacijskih vsebin.

Učni načrt za predmet antična kultura in civilizacija delno temelji na programu interesnih dejavnosti OŠ Prežihovega Voranca *Per vias antiquas* (gl. Keria III-1, str. 75-83) in pomeni za vsakih 35 ur celoto zase. Predmet antična kultura in civilizacija poleg vsebin, določenih z novim, sprejetim in potrjenim učnim načrtom za latinščino v splošni devetletni osnovni šoli, obsega med drugim tudi vsebine, ki smo jih razvili na OŠ Prežihovega Voranca po letu 1991 v okviru interesnih dejavnosti *Per vias antiquas*. Mednje sodi tudi projektno-raziskovalna dejavnost.

3. Znanja, ki jih morajo imeti izvajalci posameznih predmetov v predlaganem programu, so enaka kot v splošni osnovni šoli, le učitelj predmeta antična kultura in civilizacija je latinist (medtem ko je v splošni osnovni šoli lahko tudi učitelj drugega predmeta). Zaradi interdisciplinarnosti pouka latinščine morajo biti učitelji usposobljeni razvijati medpredmetne povezave.

Osemletno učenje latinščine

Medtem ko ima latinščina kot drugi, izbirni jezik v splošni devetletni osnovni šoli v maksimalnem skupnem obsegu 210 ur predvsem informativen in animacijski značaj, omogoča predlagani program s predmetoma latinščina ter antična kultura in civilizacija v minimalnem skupnem obsegu 420 ur ponovno uvedbo kvalitetnega osemletnega klasično-humanističnega izobraževanja, sestavljeno iz štiriletnega osnovnošolskega in štiriletnega nadaljevalnega gimnazijskega programa. V klasični gimnaziji z nadaljevalnim programom latinščine se nadgrajuje in širi v osnovni šoli pridobljeno znanje in daje poseben poudarek branju izvirnih latinskih besedil antičnih in poznejših avtorjev, kar brez kvalitetnega osnovnošolskega učenja latinščine ni mogoče. Osemletno klasično-humanistično izobraževanje daje najširšo splošno izobrazbo, ki je odlična podlaga za kasnejši študij družboslovja, humanistike in tudi naravoslovja.

Učenci, ki bi uspešno končali osnovno šolo s poudarkom na poučevanju latinščine, bi se lahko brez drugih posebnih vpisnih pogojev vpisali v klasično gimnazijo z nadaljevalnim programom latinščine. Učenci, ki bi se v osnovni šoli učili latinščine v splošnem programu, pa bi se lahko kot doslej vpisali v klasično gimnazijo skupaj z začetniki, torej v pospešeni začetni program.

Za konec lahko torej rečemo, da se bo latinščina, če bo omenjeni predlog programa sprejet, v devetletki poučevala na dva načina:

- kot drugi, izbirni jezik v zadnjem triletju na številnih osnovnih šolah (3 leta po 2 uri na teden),
- kot drugi, izbirni jezik v zadnjem razredu drugega triletja in v tretjem triletju na šolah s poudarkom na poučevanju latinščine (4 leta po najmanj 3 ure na teden).

Prvi organizacijski model je, čeprav časovno za četrtno krajši, zelo podoben sedanjemu, kakršen je trenutno na večini slovenskih osnovnih šol, drugi pa modelu, ki je bil v veljavi pred letom 1975, a seveda le v organizacijskem smislu. Metodika se je namreč v zadnjih letih zelo spremenila, kar se izraža tudi v novem, sprejetem in potrjenem učnem načrtu za pouk latinščine v devetletni osnovni šoli. Ena bistvenih sprememb je, da sedanji osnovnošolski učni program sestavlja sklenjeno celoto, in sicer tako glede jezikovnih kot kulturno-civilizacijskih vsebin, ki pa seveda kliče po nadgradnji gimnazijskega programa.

Preglednica 2

Osnovne šole s poukom latinščine in število učencev latinščine v šolskem letu 2001/02:

ime osnovne šole (leto začetka pouka latinščine) program	leto učenja:				skupno število učencev
	1.	2.	3.	4.	
OŠ Prežihovega Voranca, Ljubljana (1958) osemletka	68	41	42	33	184
OŠ I, II, III, Murska Sobota (1995) in OŠ G. Radgona (2000) (sedež OŠ III) osemletka (OŠ II devetletka)	49	24	20	17	110
OŠ Toneta Čufarja, Ljubljana (1991) devetletka	25	19	24	16	84
OŠ Trnovo, Ljubljana (1989) osemletka	33	20	18	8	79
OŠ Slave Klavore, Maribor (1991) osemletka	21	8	16	11	56
OŠ Šentvid, Ljubljana (1991) osemletka	24	14	8	8	54
OŠ Mirana Jarca, Ljubljana (1970) devetletka	52				52
OŠ Valentina Vodnika, Ljubljana (1988) osemletka	21	5	5	4	35
OŠ bratov Polančičev, Maribor (1991) devetletka	10	8		8	26
OŠ Ledina, Ljubljana (1985) osemletka	11	6	6	1	24
OŠ Vič, Ljubljana (1990) osemletka	13	3			16
OŠ Vide Pregarc (2000) osemletka	14				14
OŠ Majde Vrhovnik, Ljubljana (2000) osemletka	9				9
skupno število učencev	350	148	139	106	743

Naslov:

Aleksandra Pirkmajer Slokan

OŠ Prežihovega Voranca

Prežihova ulica 8

SI-1000 Ljubljana

e-mail: projekt2.osmbuo@guest.arnes.si